Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 11 ИЮНЬ, 1988 ШУ. ★ № 70 (7573). ★ Мах 3 кеп.

ОРБИТЕ ВIАШАГIХОТТАР

«Мир» яхача комплекса борта тIа болх беш я советско-болгарски экипаж

ТАСС хоам

1988 шера 9 июне московски ханах 19 сахьати 57 минути яьлча «Союз ТМ-5» яхача космически кемас «Мир» яхача Iилма-тохкама комплексаца стыковка йир

Лаьттан гонахьарча орбите цхьана тохкамаш дара, эксперименташ яра йола программа кхоачашъе йолаеннай дунен халкъашта юкъера экипаж — советски космонавташ Титов Владимир, Манаров Мувса, Соловьев Анатолий, Савиных Виктор, болгарски космонавт Александров Александр.

Советски Союзеи Болгареи Iилманхоша кийчъяь полета Iилман программа 8 дийнахьа лаьрхIа я.

Дунен халкъашта юкъерча экипажа астрофизически тохкамий шерра программа кхоачашъе, Лаьттан лакхера сурташ даха деза, цу даькъе Болгаре Халкъа Республика территорена. Иштта медико - биологически тохкамаш де, космически материаловеденех эксперименташ е лаьрхIад. Цхьана беча балха дикка доккхагIа дола дакъа, болгарски специалисташа хьа а яь, «Прогресс-36» яхача мовхьаш кхухьача кемаца орбите хьалйихьача Iилман аппаратураца кхоачашду.

«Мир» яхача орбитальни комплекса бортови системаша дика болх бу.

Новкъостий Титов, Манаров, Соловьев, Савиных, Александров могаш - маьрша ба

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА ПЛЕНУМ

Селхан КПСС обкома политически просвещене ЦIагIа хилар парте Нохч-ГIалгIай областной комитета X пленум. Цун балха юкъе дакъа лаьцар республикански министерствайи ведомствайи, объединеней, предприятей кулгалхоша, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски органий болхлоша, Iилмахоша, Iалам лорадара обществай а организацей а кулгалхоша, пресса викалаша.

Пленум хьаеллаш КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара **В. К. Фотеева** аьлар, дувцийта оттаду «Республикера экологически хьал тоадара партийни организацеша беча балхахи Iалам лорадара гIулакха юкъе овлангара перестройка яра де дезарехи» яха дош. Укх дешах болча соцама проект хьалхагIе а обкома членашка дIа а енна кхоачамболлаш йовзийта хиларца дувзаденна из ювцилга доклад а ца еш чакхдаккха лаьрхIад.

Пренешка къамаьлаш дир КПСС обкома шоллагIча секретара **Д. Г. Завгаева**, КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара **В. А. Куценкос**, ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» яхача назрановски завода слесара - инструментальщика **Т. Д. Халгуева**, «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене генеральни директора **В. И. Гречкос**, НГIАССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела, республика Госагропрома председатела, Iалам лорадара республикански Общества председатела **А. И. Воронкина**, Гудермесски горисполкома председатела **Г. Х. Эльмурзаева**, КПСС Старопромысловски райкома хьалхарча секретара **Л. Л. Недельковас**, химреагентий Карабулакски завода партбюро секретара **А. И. Синчинова**, НГIАССР хьун боахама министра **А. Т. Харикова**, Ачхой-Мартановски района «Урожайный» совхоза директора **С. А. Гиреева**, КПСС обкома секретара **Е. В. Тумсоева**, КПСС Ножай-Юртовски райкома хьалхарча секретара **Х. Г. Бибулатова**, Нохч-ГIалгIай цементни завода директора **Ю. Д. Усамова**, Нохч - ГIалгIай АССР прокурора **А. И. Ростова**, «Грознефтехим» яхача НПО генеральни директора, химически Iилмай доктора **С. Н. Хаджиева**, атмосферни фо лорадара йолча госинспекце начальника **О. Ф. Дерина**, КПСС обкома секретара **В. А. Алехина**.

Дийцача дешах бола, республикера экологически хьал тоаде овлангара хувцамаш дара тIаберзабаь бола соцам тIанийцар пленумо. Парте обкома бюро, горкомаши райкомаши, республика Министрий Совет, министерстваши ведомстваши, промышленни предприятей, колхозий, совхозий юххьанцара партийни организацеш декхарийла я гонахьара Iалам лорадара беш бола болх эсала хилара бахьанаш тIатеIIа гучадаха, тIехьа ца тетташ долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара де мел дезар де. Объединеней, предприятей кулгалхой, къахьегама коллективай советаш, республике бахача наьха хьашташка хьежжа, паччахьалкхен предприятех долча СССР Законо ма яххара, декхарийла я Iаламах дикагIа пайда эцалгеи гонахьара Iалам лораделгеи Iалашде, Iалам лорадара законодательства дIадехар дизза кхоачашде. Экологически хьал тоадара еш йола йоакхо эггара хьалхара социальни декхар, хIара гражданина, хIара коллектива, ерригача паччахьалкхени общественнии организацей доккха нравственни декхар хинна дIаотта деза.

Пленума балха юкъе дакъа лаьцар КПСС ЦК организационно - партийни балха Отдела инструктора **Б. Б. Пинчукеи** КПСС ЦК химически промышленноста Отдела инструктора **В. А. Удовченкоси**.

ДОАКЪАР КИЙЧДАР—БЕХКТОКХАМЕ ГIУЛАКХ

ЛЮЦЕРНА КХАШКА

Коригов Ахьмада кулгалдеш йола доакъар кийчду бригада дикагIчарех цаI я Малгобекски района М. Горьке цIерагIча совхозе. Укх деношка, кхыча боахамашка санна, укхаза а чунийна чуэцаш боахк люцерна. ДукхагIдолча кхашкара из доакъар чунийцабаьннаб боахаме. ХIанз бригадо къахьег доккха доацача люцерна кхашка. Цудухьа атта хиланзар тхона цо болх беш йола моттиг хьалаха.

Тхо кхай тIа дIакхаьчача, аргIанара тележка люцернах хьалйизачул тIехьагIа, шоаш беча балхах дагабувлаш бар механизатораш. Шоаш масса тележка дIайихьай, тахан масса дIаяхьа карагIдаргда, — цунах дар цар къамаьл.

— Укх шера мо люцерна дика вIалла хиннаяц тха, — йоах комбайнера Гандолоев ИсмаIала. — ДогIа дукха делхар бахьан долаш, тхона хеттача бесса хьатIаьяьннай из.

Бригада люцерна чуэца йолаяннай 6 июне. Из чуэцара графикал хьалхабувлаш хьабоагIа механизатораш.

...Шортта люцерна хьокхаш дIайолалу комбайн. Уллув йода Даурбеков Бембулата трактор. Лафет хьайизача кхай тIара юха верз из. Цун моттиг дIалоац Галаев Джималейла «Белорусо».

Кхай тIара ферме тIа дIакхухь люцерна. Цига аргIаш деш латт цунах. Лакхе хьоахабаьрел совгIа хьаьнала къахьегаш ба механизатораш Барахоев Гена, Коригов Коля. Дийнахьа йиъ — пхиъ рейс ю царех хIаране.

Ферма коа ши аргIа латт хьалдетта. КхоалагIа аргIа юкъекхаьчад. Хьаена люцерна, тIера Iотессе, кIезига-дукха маьлхе уллаю, ловсара яхачул тIехьагIа дIайотт. ХIара аргIа йисте вентилятораш латт доакъар докъадеш.

АргIаш деча ва боахама керттера зоотехник Боков Хаматхан. Люцерна дIайоттара гIулакх лерттIа дIадахьара теркам тIаоз цо, цхьацца хьехараш ду. Из-м кхетадеш а да. ХIана аьлча, технологи дIадеххача беса из болх вIаштIехь ца боккха, мел хьийга къа зехьа довргда.

Ловсара яха люцерна погрузчикаца аргIан тIайотт Богатырев Османа. Цун гIо деш ба Додов Махьмад-Гири, Барахоев Азмат-Гири

— Укх шера доакъар кийчдара гIулакх тоаденнад тха боахаме, — йоах Хаматхана. — Таханарча денга кIоага чу еллай силос, рапс. Доакъар чуэцаш механизированни отрядаш я. Цхьабараша кхай тIа аргIаш дергда. Масала, Р. Богатырев кулгалдеча мехотрядо 20 гектар люцерна хьалкхеяьй Из чуэца а цох кхай тIа аргIаш де а лаьрхIад цар.

Ферма коа люцернал совгIа кIоага чу йоллаш латт сенаж. Таханарча денга кIоаг чу еллай 364 тонн. ШоллагIча кIоаг чу йолла лерхI 1400 тонн. Из доакъар кхы 48 гектар дисад чуэца дезаш. Укхаза дика къахьегарца белгалбаьннаб бульдозерист Нальгиев Ахьмадхан, шофераш Гандалоев Бембулат, Галаев Iалауддин, Коригов Башир.

Укх деношка латтар доакъар чуэцара дика хаоттам ба. Царех бизза пайда эца гIерташ къахьег боахама механизатораша.

М. АХИЛЬГОВ.

Ха зехьа йоаяц

Хоза сурт да хIанз доакъара культураш дIайиннача кхашка. Баьццара я еррига аренаш, хьахьажа мукъабоацаш чуийнна къахьегаш ба нах. Укх деношка «Экажевский» совхоза ферме нийсвеннавар со. Цун коа дIачуводдача доккха тараз латт. Цу тIа сеца а саце, ше мел баьццара мухь бахь а хьаже мара коа дIачуйодац доакъар дахьаш йоагIа машина. ХьалхагIа сона ,бIаргадайна хIама дац таразаца буц увзалга. Аз а баьб цхьан хана доакъара кхашка болх. Тха «тараз» цу хана бIарг бар. БIаргаца «озар» оаха доакъар, кхыметтел ялатах етта машина а.

ХIанз весовщик Мержоев Руслан вагIа тараза балансир дIа-хьа етташ. Шофер Даскиев Ибрахьам а шийдегIа дозал цу юкъе дахар кхераш машина тIара Iо а ваьнна, латт. Иштта шийдоакъарах етта тракторни тележка тараза тIа дIа а оттаяь, «Белоруса» тIара Iоваьлар Костоев Йоа-Iап а.

— Кхоана Iуйрийна тха совхоза кулгалхошта, специалисташта ховргда тахан Iалашдаьча доакъара тIоадал, хIаьта каротин яха пайдане хIама мел йоаллаш да а, — аьлар цо.

ХIанз укхаза чуэцар рапс яха буц я. Из ехкаш кхоаб доахан. Силоса лаьрхIа кIоагашка ехкар из я. Дика хьийкъай рапс. ХIанззехь а 2500 гаргга тонн силос чуеллай, ча а тух а тохаш.

Долче, дIадахар санна диза, шурийнен дулхан беркате долаш доаккхаргда совхоза хьайбаша хьатIадоагIа Iа а. Цох хIанззехьа а теша мегаргволаш да укхазара гIулакхаш.

Ю. ЦОЛОЕВ.

XIX Ерригсоюзни партийни конференцена накъадолхаш

КЪАХЬЕГАМХОШЦА ДАГАБУВЛ ДЕЛЕГАТАШ

«Грознефтегеофизика» яхача производственни объединене конференц-зале дукха нах гулбеннабар 8 июне. Укхаза, объединене партийни-боахама активаца, структурни подразделеней викалашца вIашагIкхета баьхкабар XIX Ерригсоюзни партийни конференце делегаташ — НГIАССР Министрий Совета председатель М. А. Керимови, Старогрозненски УБР бурувдеттар А. И. Буракови.

Собрани дIайолаялалехьа делегаташа дийцар тахан перестройка, демократизаце, гласнота хьалашка республикерча партийни, советски, боахама органаша болх мишта бу. Ше къамаьл деш М. А. Керимова къаьстта белгалъяьккхар республика дIахо дегIаяра программа кхоачашъяра йола перспектива.

Керттера теркам тIабахийта беза дош, аьлар делегата, из советски наьха хьалтаро лакхъяр, царна эшаш дараш дизза кхоачашдар. Из цIенхашттара проблема я, КПСС ЦК Тезисаш тIа цунах лаьца хаьдда аьннад — сеца лаьттача ханашка социальни дешаш тIехьашкарча плане доахар, уж партийнии, советски, боахама органий оагIонгахьара е йоагIаш йола йоакхо ца еш дусар. Цудухьа атта хургдац уж дешаш къестаде тахан. Цу гIулакха эшар да производствана интенсификаци яра парте дIаболабаь никъ бизза кхоачашбелга. Цунна эша хьалаш республике хьадеш латт. Цунна чIоагIгIа новкъостал деш хIама да предприятеши организацеши боахама доалдара кердача хьалашка йовлар. 97 объединении предприятии республике кердача хьалашка болх беш я.

Ма хетта дIадодац гIулакх. Къаьнара стериотипаши уйлаши, командно-ший лоIамера методаши хоалу хIанз а. Цу дерригнех а цIенхашта дувцаргда партийни конференце.

ЧIоагIа теркам тIабохийташ ладийгIар гулбеннараша Старогрозненски УБР бурувдеттачун А. И. Буракова къамаьлага. Лакхача квалификаце говзанча, йоккха къахьегама стаж йола болхло, партгрупорг волча цо дийцар коммуниста авангардни лоархIамах, хаю цунгара дIадехарех. Бакъвола коммунист цIаккха а хила йиш яц юстараваьнна гаьннара бIарахьежачун позице тIа латташ. Цун партийни декхар—перестройка ирагIа йолча моттигашка хилар.

— Массанахьа а демократизаце процесс дIайолаеннай, — аьнна белгалдаьккхар А. И. Буракова. — Хьалхалаттаргбараш наха шоаш хьахорж. Со теш: партийни, советски, боахама кулгалхой хоржалга конкурсни системах чакхдаха дезаш хиларах. Цох пайда баргба.

— МалагIа уйлаш йолаш вода хьо конференце? — хьаьттар А. И. Бураковга инженера Ю. Кузнецова.

Делегата тешам белар еррига йолаш йола средстваши формаши оарцагI а яьха партийни общественни вахара демократизации перестройкеи яра тIехьа ше хургва, аьнна.

ВIашагIкхетаре дийца дешаш лоархIаме ца хеташ висанзар цхьаккха а. Наха дегтIара ювцар йолаш йолча проблемех, шоашта къувлачох хаттараш дора. Масала, бахача наха кхачан продукташ лоаттаелга юкъагIа доахаш хиларах дийцар граждански оборонах волча инженера Н. Лемесова.

Кулгалдара аппарат кIезигъе езаш хиларах дувцар техник-интерпретатора В. Кулигинас. Вычислительни центра механика А. Баранова дийцар къахьегамхошта интернациональни кхетам лучча даькъе йолча проблемех, газеташа массехказа критика яьй наха гIулакх деча моттигашка цхьан къамай коллективаш хиларах, торговле болхлошта аттестаци еза йоахар цо.

М. А. Керимова, А. И. Буракова шоашка тийннача хаттарашта жоп далар, цар белгалдаьккхар вIашагIкхетаре яь замечанеши тийнна предложенеши дIахорча шоай балха тIа теркаме эцаргхилар.

Цу дийнахьа XIX Ерригсоюзни конференце делегат НГIАССР Министрий Совета председатела М. А. Керимова вIашагIкхетар хилар Грозненски швейни производственни объединене коллективаца. Укхаза ира къамаьл хилар республике наха чубаха фусамаш хьалъелга ма хетта ца хиларах, городской транспорта во болх беш хиларах, социальни сфера дегIайоагIалга мела лелалгах, общественни а боахаме а вахара массе оагIонашка кхача еза перестройка, йоахар гулбеннараша.

Иштта цу дийнахьа XIX Ерригсоюзни партийни конференце делегаташ КПСС Нохч - ГIалгIай обкома шоллагIа секретарь Д. Г. Завгаеви Шелковски района В. И. Ленина цIерагIча колхоза хьакхий ферма заведующий Д. Н. Онищенкои Урус-Мартановски района «Красноармейский» яхача совхоза коллективацеи, Ачхой-Мартановски района къахьегама коллективай общественни организацей викалашцеи вIашагIкхийтта хилар.

У. ГИРЕЕВ.

КПСС ЦК Тезисаш ювцаш

БАХЬАНАШ КIОАРГГА ТАХКА

Производстваца се дукхагIа вувзавенна хиларца, къаьстта теркам тIабахийтар аз Тезисий шоллагIча пункта 15-ча абзаца. Цу тIа йоах: «Реформа чакхъяьккха йоларах хьахиннача таронех кхоачамболлаш пайда нийбац. Цун бахьанаш кIоаргга тахка деза конференце».

Цох хетта тхоай балхах лаьца массехк уйла ювца лов сона. Бакъ йоах КПСС XIX Ерригсоюзни партконференцега кийчъяьча Тезисаш тIа: уж бахьанаш керттерча даькъа дувзаденна да экономически реформа еча нийслуча хьалхарча халонашца, тIехьашка ялара тIерайоацача къаьнача консервативни оамалашца. Тха заводе а бIаргаго йиш я уж дIа-хьа мел хьежача.

ХIаьта а бIаргагорах, йолга харах пайда бац, уж новкъазара йоахаргйола наькъаш ца лехача. Кхыча тайпара дIаходаха йиш йолаш тхо да а дац, хIана аьлча, юххерча критически хьала тIа кхаьчад тхо. Долчча тайпара аьлча, гIулакхаш во да. Поставкай планаш кхоачашйиц коллективо, хьахулаш цхьаккха пайда бац, зе мара. Укх шера хьалхарча квартала план 94 процент совгIа мара кхоачашйиннзар. Хадаш яц брак. Во хьаяь продукци потребителашта дIаахийтарах 41 эзар совгIа сома зе хилар тхона духхьал укх шера хьалхарча квартале. КIезиглуш дац из укх квартале а. Хьалха дIабиййначарел дукхагIа балхара дIабувл нах. ДIанхараш а малаш ба? Хьинаре, говза къахьега ховргдола, дикагIбола болхлой.

Фу дича бакъахьа да, мишта оарцагIдувл тхо тхоай кхоане дикагIа хилийтара? Цу гIулакха уйла еш а из сихха эргдаккха гIерташ а да тхо — кулгалхой, инженерно - технически специалисташ, болхлой. Завод стабильно болх беш хилийтара хIара ден-бус 2500 электросверлилка, басар детта 120 бак, 50 электрозаточни станок, кхыйола изделеш арахеца езаш да тхо. Бакъда, из декхар тхона кхоачашдулац, хIана аьлча, цунга хьежжа дIа-хьа нийсдаьдац тха кхы мел дола гIулакхаш. Масала, аз лакхехьа йийцар миссел продукци арахецара оаха вIаштIехьъяьккхача 60 гаргга йолча мероприятех кхоалагIдола дакъа мара кхоачашдаьдац. Ерригача завода оборудованех хIама ца эшшаш нийсса ах морально - физически къаенна а тишъенна а я. ХIаьта завода коллективо увттаю планаш, госзаказаш хьалха хинначарел бе-башха доацаш да. Цудухьа сона ловра партийни конференце из дош айделга. Са предложени иштта я: **экономически кердача хьалашка болх беш йолча предприятешта увттаю планаш — цар технически прогресса хьалашка хьежжа мара ма увттайойла планови органаша.**

ХIана аьлча, хIанз тхогара Госстандарто, Госприемка дIаеххача тайпара бустамаш дола дика продукци арахецара — дукха керда станокаш, бустама инструменташ, кхыйола таханарча Iилман говзалца хьаяь оборудовани эш тхона. Заказаш-м даьд оаха. ХIаьта а кIезигагIа яле бIарчча цхьаьккха цхьа пятилетка яккха еза тха из тхоашта хьакхачарга хьежаш.

ХIаьта цунга хьежаш Iохайша дагIа тхога йиш яц. Тхоашка йолаш йолча къаьнача оборудоване тIа болх хьа ца бича даргдац тхо, мамогга цох дикагIа пайда а эцаш. Из декхар кхоачашдеча тхоашта накъаялар доггдоах оаха рационализаторий, изобретателий говзал. Тхона юкъе цу тайпара нах кIезига а бац. Бакъда, из гIулакх юхадетташ цхьа новкъарле я: ахча дIахецара тIера дац тхо. Цу гIулакха хьахийца 756 эзар сом дикагIа пайда хургболчча тайпара дIа-хьа хьожаде ца лоархIадеш дагIа тхо. Со а вагIа, кхыбола кулгалхой а багIа: «хьанна хов фу хургда» яхаш лоралуш.

Таханара тха керттера гIулакх — продукце дикал. Саратовера а кхычахьара а хьаена дикала Знак йола дукха изделеш дIаехк оаха хьаеча сверлилкех. Бакъда, тха сверлилкаш из паччахьалкхен дикала Знак яла йиш йоацаш хул. ХIана? Оаха оахошхьа а еш, цу чу увттаю редуктор, кхыйола изделеш во йоландаь. Цар дикала боарам айбе а, хIаьта дикала Знак йолаш а ИЭ-1036 Э, ИЭ-1038 Э яха шин тайпара сверлилкаш арахеца йиш йолаш а да тхо. ТIаккха фу бахьан да уж хьа ца елга? Цхьанне дIадоладаьр, цхьаннена дагардар — шоллагIчо хьал а ца лоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьа тхо дIахьа гIерталга да-кх. Кхы хIама дац.

Тхогара ахча дIауха наькъаш дукха да, бакъда, ахча тхона хьатIаухараш — кIезига да. Масала, тхоашта ца эшшаше а арахьара хьатIакхихьа Iалаьмате дукха изделеш Iайнай тха складашка. Царна юкъе дукха я брак йола изделеш а. Из а кхыдола а гIулакхаш леладарах, юкъера лаьрхIача хIара шера 300 — 500 эзар сом ахча зехьа дов тха. Из кхоачамбоацар ца хилийтача тхона хургбола 800 эзар сом пайда а бов.

Дукха моттигаш я тха заводе совъювла тайп-тайпара отходаш кхыча предприятешта накъаяргйолаш а. Масала, электропровода кусокаш, кIала шлак, турбех совъювла кусокаш, кхыяраш оаха йохкаш хилча хIара шера 150 — 200 эзар сом пайда хургбар тха кассана.

Аз хIанз дувцараш дерригаш а хьаде йиш йолаш хIамаш да. Укх тIеххьарча хана цу хьакъехьа кIезига-дукха ка яьннай тха. ХIаьта а оаха тхоай къахьегама коллектива совета заседанешка, кхыча организацей собранешка цахаддаш дувц уж дешаш. Тхо теш, юххера а уж кхоачашхургхиларах а тхоай коллектива сий айлургхиларах а.

Б. ГАГИЕВ,
Назранерча Ахриев ГIапура цIерагIча «Электроинструмент» яхача завода директора заместитель.

IИЛМАНХОЙ ПРЕДЛОЖЕНЕШ

Юххьанцарча партийни организацешка, къахьегама коллективашка дIадоладеннад XIX Ерригсоюзни партийни конференцена йола КПСС ЦК Тезисаш ювцилга. Ден повестке дар из дош укх деношка «СевкавНИПИнефть» яхача Iилма-тохкама института коллективе хиннача хьайийллача партийни собране а.

— Вай мехка, революционни хувцамаш хулаш латтача хана дах вай, — аьлар цига къамаьл деш института директора А. Гриценкос — Коммунисташ, берригa советски нах, дерригача дунен тIара реалистически уйлаш мел йола адам чIоагIа сатувсаш да XIX Ерригсоюзни партийни конференцега, цун решенешка. Перестройка идеяш котйоалаш йоагIа — из вайна хоалу хIара дийнахьа хулаш латтача дикача хувцамашца.

Нагахьа санна цу собранена характеристика яла вай доахке укхаза дика хоалора хьалха дIаихача ханашка хиннчарел ший тайпара эргаш из хинналга. Хьалхе а оттаьча планагIа яцар из. Кхы цхьаькха а дар из собрани хьалха хиннaчарна тара ца хилара тешал деш — укхаза института администрацена юхь - духхьал критика йора. Кхыметтел ден повестка хьалхара дош къоастадеча хана дукха критически замечанеш йир кулгалхой адресагIа. Из дар института болхлой чубахача фусамашца Iалашбара йола программа кхоачашъелга мишта латт дувцаш. Собране цу хьакъехьа белгалдаькхар администраце мел йола чура таронаш цу гIулакха оарцагIа ца яьхалга, финансови а наьха а ресурсех бизза пайда ца эцалга. Уж дерригa гIулакхаш теркал а ца деш оттаяьй жилищни хьакъехьара перспективни план.

Партийни собране иштта белгалдаькхар цу плана тIа хозспособах цIенош хьалделга, индивидуальни цIенош хьалдара кредитах пайда эца йиш йолга хьоахадаь ца хилар, кооперативни хьисапе гIишлош хьалъелга санна долча деша теркам тIа ца бахийталга.

Лабораторе заведующе М. Багова аьлар администраце жилищни фонда (хIанз йолаш йолчоа) лерттIа доал делга хьадеха деза, аьнна.

Коммунисташа администрацеиеи парткомаи тIадиллар «Жилье-2000» яха программа кхоачашъяра цар цIенхацттa болх тоабе безалга, института хIара болхлочоа оттаьча программага хьежжа е квартира е къаьстта цIа хила дезилга.

Собране къоастаде дезача керттерча дешаех цаI дар XIX Ерригсоюзни конференцена йола КПСС ЦК Тезисаш ювцилга.

Берригача коммунисташта Тезисаш йовзаш хиларах хувцамаш дара а тIатохараш дара хаьдда предложенеш тийлар гулбеннараша.

Проектироване отдела инженера А. Юркова предложени елар: **райкомийи горкомийи секретараш харжара ха шин ханал тIех ца яккхар нийса хеташ.**

Коммунисташа А. Шевченкоси Г. Волобуевеи **спецполиклиникаши цу тайпара кхыйола организацеши социальни нийсхо йохаеш хиларах, уж дIайоахалга конференце белгалдича нийса хеташ предложени елар.**

Партконференце йицача бакъахьа хеташ кхы дукха предложенеш тийллар коммунисташа. Царех яр В И. Ленина йийца **Ерригсоюзни контрольни комисси** лакха-демократически хилар теркал а деш **юха болх бе йолайолийталга, съезда мара из подотчетни йоацалга** теркал а деш.

Г. ЕВГЕНЬЕВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

2005 шерага кхаччалца Нохч-ГIалгIай АССР-е микробиологически промышленность дегIайолаяраи дIанийсъяраи йолча схема хьакъехьа

НГIАССР территоре тIа промышленни предприятеш дIанийсъяра йолча межведомственни комиссе «Нохч-ГIалгIай АССР-е микробиологически промышленность дегIакхувлараи дIанийсъяраи йолча схемага» юха хьежа Гудермесски биохимически заводе БВК-на меттел шекара заменитель арахецалгах йола решени тIанийцай.

Цунца дувзаденна Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето соцам баьб:

Гудермесски биохимически заводе БВК-н меттел шекара заменитель арахецарах йола НГIАССР территоре тIа промышленни предприятеш дIанийсъяра йолча межведомственни комиссе енна предложени тIаэца, Гудермесски биохимически заводе БВК-а ара ма хеца.

Республика правительствас СССР Госпланага, СССР Минмедбиопромага, РСФСР Госпланага дехар даьд «2005 шерага кхаччалца Нохч-ГIалгIай АССР-е микробиологически промышленность дегIакхувлараи дIанийсъяраи йолча схема тIа» доагIа хувцамаш делгах.

КОММУНИСТА ЦIИ ЛАКХА ЛОАТТАЕШ...

Грозненски консервни завода коллектива юкъе кIезига бац къахьегама сийленца белгалбаьннараш, тайп-тайпарча ткъо гаргга долча къамий викалаш. Мадарра аьлча, предприяте хIара цехе, участке, бригаде нийсвелча дагайох вай СССР оалаш долча доккхача цIен дезалий-къамий доттагIалах а барт - цхьоагIонах а йола уйлаш. Дукха ха йоаццаш дар из. Парткоме нийсбелар сона партбюро секретарь а цун заместитель а. Уж шаккъе а производстве керттера балхаш деш хиннаб. Партбюро секретара заместитела Бисултанов Хьусена бе доаллар цхьа каьхат. Къахьегама сийле йоахараш, XIX-ча Ерригсоюзни партийни конференцена баха боагГIача бесса накъабахар духьа дика къахьегараш белгалбоахилга дезаш со хилар шоашта хайча, цар цIераш яьхар толашагIа болча болхлой-производственникий. Бокхача безамца а дега дикка лоIам хулаш а цIи яьккхар новкъоста Бисултановс Валентина Петровна Афанасьевай. Профотпускера Валентина Петровна балха тIа юха ехаш хиннадар цун бе даьлла завода директорга яздаь каьхат. Валентина Петровнас болх беча аьшка лакировани еча цеха начальника заместитель ва Бисултанов Хьусен.

— Мадарра аьлча, Валентина Петровна ца хилча цехера гIулакх тхона ма хетта дIадодац тха, — йоахар цо.

Новкъост Бисултановца къамаьл деча хана дика хоалу завода коллектива къахьегама а быта а хьалаш цунна дика довзаш хилар. ХIанз бархI бIаьн шовзткъеи итт саг волча предприяте сезонагIа эзари ши бIаьннега кхоачаш болхлой хул, яхаш белгалдоах цо. Теркалду цу заводе болх беш дукхача къамий викалаш хилар. Керттера дар-м предприяте болх беш дола къамаш дукхен кIезиген хилар дац. Керттера дар да царна юкъера юкъмоттигаш бокъонца долча доттагIлен юкъмоттигаш хилар. Уж тоаеча а чIоагIъеча а доккхагIа дола дакъа лоацараш коммунисташи комсомольцаши ба. Царех цаI я коммунистка Афанасьева Валентина Петровна.

— Ер ткъаьи вурийтталагIа шу да из заводе болх беш йола — дувц Хьусена, — тIехдика болхло а общественница а хиларга хьежжа нийцай из коммунисташа парте мугIарашка дIа а. Шийниз а хьинар а кхо ца деш, хьаьнала болх бар, эшача гIо-новкъостал дар, ца ховр дIахьехар, — уж я Валентина Петровнай оамалех керттеръяраш.

Цехе хинначоа, из яйзачоа цун производственни а общественни а гIулакхаш дайзачоа гучадаргда Валентина Петровнах доахка дика хIамаш из шийн балхацара безам боккха болаш, шийн балха декхараш ханнахьа а тIехдика а кхоачашдеш, иштта новкъосташцара юкъмоттигаш дика лелаеш хилар. МасагIа да уж.

Ше болх беча чоалханеча оборудоване механизм тIехдика Iомаяьча новкъоста Афанасьевай вIаштIехьдоал цунга йоккхача овсарленца болх байта. МоллагIчун а теркам тIаозаргболаш я заводе керда хьалъяь лакировальни балхаш деш йола цех а.

Цеха дIоаххал хIана яц аьнна я укхаза болх беш йола автоматически лини. Лине тIа де мел дезар тIехдика ховш йола Валентина Петровна дог тийша я брак хург ца хиларах, продукци хийцца маьхала яргхиларах. Со хиннача хана лине тIа Валентинаца цхьана болх беш бар нохчий йоI Сугаипова Ася, Алибекова Жордат гIумке, нохчий зIамигсаг Кусаев Рамзан. Барт тайнача цхьан цIен дезала юкъера яраш санна я ала мегаргда царна юкъера юкъмоттигаш. «Алхха шийн цхьа слесара болх баьIеш вац тха Рамзан, — дувц Валентина Петровнас, — цо кIала мел дисар а де мел дезар а ду, ер са гIулакх дац ца оалаш». Валентина Петровнас Iомабаьб бригадера болхлой, хьайи сайи, аьнна доацаш, вIаши гIо а деш, болх бе, барт-цхьоагIо йолаш хила. Кердача шера денз хьайоагIа завода еррига коллектив а хозрасчетагIа, коллективни а бригадни а подрядагIа болх беш. Валентина Петровнай бригада производственни вахаре а дикка беркате хувцамаш даьд балха кердача формо.

«Берригаш а цхьаннена тIехьа, цаI массанена а тIехьа» — иштта я бригада коллектива вахара девиз.

Валентина Петровна дика дагайоагIа ше къона йоI йолаш заводе балха ена ха, болх бе Iомаенна а шаьрьенна хьалхара а кIираш, бет-таш, шераш. Масса а тайпа балхаш даьд цо укхаза. Кхыметтел кочегар а хиннай. Шийн смена чакхьянначул тIехьагIа вокхх сменагIа болх бе соцаш моттигаш а нийсъеннай. Дика дагавоагIа цунна хьалхарча шерашка шоай хинна цеха начальник Ростислав Петрович Румянцев. Болх а коллектив а шийна езаяллийтар, къахьегама вахара новкъа ше яьккхар из хилар цIаккха а дицлуш яц из. Валентина Петровна Афанасьева кагирхой хьехамча а я.

МоллагIча, зIамигача а йоккхача а, коллектива барт-цхьоагIо эггара дикагIа хьагойтар — уж къахьегама гIулакхаш да, производственни декхараш лерттIа кхоачашдар да.

Новкъоста Афанасьевай бригадо масса хана а тIехдика кхоачашдаьд шийн балха декхараш. Къаьстта дикагIа лел производственни гIулакх керда цех хьалъьяча хана денз. Бригадни подряд дIадоладаро кхы а айяьй балха овсарле, айденнад хIара болхлочун бехктокхаме хилар. Производственни а социально - культурни а вахара дешаш дувц бригада совето, лаьрххIа терко ю кадрай а къахьегама дисциплина а.

Валентина Петровна хиннай цехкоме председатель, дукххача шерашка цехе партгруппорг, Ленински районни нарсуда халкъа заседатель йолаш а болх баьб. МассагIа общественни гIулакх кхоачашдаьд цо, массагIа моттигаш нийсъеннай администрацес а общественни организацеша а из белгалйоаккхаш.

Дуккха а я цунна тийна Сийлен грамоташ, социалистически яхье котало яьккхачоа луш йола бархI знак я, профсоюза ЦК Сийлен грамота а Чечингагропрома Сийлен диплом а я цунга. Дуккхача шерашка завода сийлен Доска тIа хьалтеха даьллад болхлочун сурт. Соахка даьха доккхий къахьегама толамаш бахьан долаш Грозненски городской сийлен Доска тIа хьалтеха хиннад новкъост Афанасьевай сурт.

Масса хана а хургйолаш завода Сийлен книжка тIа дIаязъяьй Валентина Петровнай цIи. ТIехдикача болхлочун - коммунистка наькха тIа къег правительственни совгIаташ: Къахьегама Сийлен КхоалагIча лагIан ордени «Къахьегама ветеран» яха медали. КIезига белгалъяьхаяц из ахчан совгIаташца а. КIезига моттигаш дIалийцаяц Валентина Петровнас дикагIбараштa баркал кхайкадеш долча администрацен приказашта юкъе а.

Вай хIанз а аьннадац эггара дезагIа долча совгIатах. Из да наьха безам, лоархIам. Из да завода, цеха коллективашта из дукха езаш хилар. Цу безамах де доагIащ доккхал а ду цо.

Хьинар, цIена дог-уйла, моллагIчоа новкъостал де кийча хилар — уж оамалаш я Валентина Петровнай коллектива членащцара дог-безам, къаьстта къонача болхлощцара дог-безам совбоаккхаш яраш.

Мадарра аьлча, из юкъе йолаш санна лерттIа а сакъердаме а чакхдалац заводера цхьаккха гIулакх. Цунна дика вIаштIехьдоал наьха дегаш айде, сакъердам совбаккха.

Нагахь санна халача унахочоа цIий эшаш моттиг нийсъелча, шоай болхло из вале а, е болхлочун дезалех из вале а, оарцагIбовла кийча ба заводчанаш. Цо ше а деннад мах боацаш ворхIазабархIазза халача унахошта цIий. Из а ма йий къахетаме а камаьрша а дог долча советски сага тIехдика оамал.

Х. ГАЛАЕВ,
журналист.

Кхоана—яйгача промышленноста болхлой ди

Кастта болх бе йолалургйолча XIX-ча Еррigсоюзни партийни конференцена сийленца накъаяхара къахьегама вахте латтача Назрановски трикотажни фабрика коллективе кIезига яц лакха хьокхамаш а гойташ, тIехдика болх беш йола бригадаш. Царех цаI я Куриева Iаташ керте латта закройщикий бригада коллектив. Укхаза болх бераш лакха говзал йола специалисташ, гIорбаьнна говзанчаш, кагирхой хьехамчаш ба, иштта дукха ба бригаде производства ветеранаш а. Царех хIаравар хIана вац аьнна, дукхагIбараш коммунистически къахьегама ударникаш а ба.

Цудухьа дикача хьокхамаща шоай профессиональни цIейна накъабахка а аьттув баьннаб закройщикий. Цар цхьан минута а шоай бехкагIа юкъагIбалийтабац кхыча цехий коллективай болх.

Фабрика къахьегамхошта юкъе яьржача социалистически яхье даим а хьалхалаттащ хьабоагIарех ба укх сурта тIа шоана гуш бола дикагIбола закройщикаш (аьрдехьара аьттехьа) Богатырева Амнат, Цурова Тамара, Арапханова Амнат, Куриева Iашат.

Р. АУШЕВА сурт.

ЦIЕЙНА—КЪАХЬЕГАМА СОВГIАТАШ

КПСС XXVII съездеи цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумийн решенеш кхоачашъяра, XIX Ерригсоюзни партийни конференцена сийленца накъабахара тIагIертта къовсам а лоаттабеш, шерра социалистически яхь йоаржаяьча республика яйгача промышленноста болхлоша дика къахьегама совгIат кийчдаьд шоай профессиональни цIейна.

1986—2000 шерашка халкъа эша товараш арахецареи бахача наха гIулакх дареи даькъе кхоачашъе езаш яйгача промышленноста лаьрхIа йола комплексни программа йоккхеи бехктокхамеи я. ШийтталагIа пятилетка чакхйоалача хана арахеца халкъа эша товараш, шера лаьрхIача дIакхоачаде деза 90,8 миллион сома маьхага, уж хул 1986 шера хинначул 29.7 процент дукхагIа. Пхе шера арахецаргья 96,1 миллион сома маьха швейни изделеш, 2,4 миллион пара кога гIирс, 11,7 миллион трикотажни издели, 1,2-зза дукхагIа хургда тоадаь арахецаш дола товараш.

Духхьал дIададахача шера даькъа болхлоша арахийцар 62,1 миллион сома маьха швейни, трикотажни изделеши кога гIирси, уж арахецилга 1,1 процент дегIа а доаладеш. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа хьайир 117 эзар трикотажни изделеши 39 эзар пара кога гIирси, дикка дукхагIа швейни товараш.

Яйгача промышленноста предприятешка керда техника оттаелгеи реконструкци елгеи леррагIа чакхдоаккхаш да. Ер пятилетка йолаелча денз цу предприятешка кхоачашъяьй кердача техника 119 организационно - технически мероприяти, производствана механизаци яра хIанзарча ханодIа ма деххареи лакха эффективность йолен 207 оборудовани оттаяьй предприятешка. Цо таро хилийтар Грозненски швейни производственни объединене, Назрановски трикотажни фабрике арахеца продукци 60—70 процентага кхоачаш кердаяккха, Грозненски кога гIирс беча фабрике — 30 процент.

Швейни производственни объединене цхьоалагIча цехе тегаш я зипа кочамаш, школьни форма, кхыдола барзкъаш. Вай мехка а доазол арахьа а хьаяьча оборудованех вIашагIъелла йола комплексни механизированни лини оттаергья цига укх шера. Дика ремонт а яь, къахьегама хьалаш тоадаьча помещене болх беш я цу объединене кхоалагIча цеха коллектив. Укхаза болх бе йолаялийтача хачеш тегача комплексни механизированни лине вIаштIехьдалийтад арахеца продукци дукхха дикагIа хилийта, къахьегама овсарле лакхъе.

Ер шу чакхдалалехьа СЭВ членаш долча мехкашкара керда прогрессивни оборудовани производствана юкъеяхьа лерхI Грозненски кога гIирс беча фабрике. Коллективо шийн низаца дIаоттаяьй укхаза кога гIирс тега конвейер, затяжнии хIамаш теген машинаш, кога гIирсий айраш хьалтIалетаду оборудовани. Цу гIулакхо вIаштIехьдоалийтаргда укхаза болх бечар къахьегам дикагIа вIаштIехьбаккха, арахецача продукце ассортимент шер а еш, ийдархой хьашташ дизза кхоачашде, хьаеш йола продукци тIа-тIа дикагIа хилийта.

Предприятера активни производственни фондаш эргаяхар, коллективни материальни бехктокхам дегIакхувлар дика лард а хинна дIаэттар «Соня», «Катюша» яхача марках йолча полихлорвинила айраш дола кога гIирс экономически реформа кердача хьалашка хьежжа договорни маьхах бохкара. Лакхе цIераш яьхача предприятеел уж балхаш дара даькъе тIехьаюсаш яц Назрановски трикотажни фабрика. Духхьал укх шера производствана комплексни механизаци яра укхаза де лерхI 40 эзар сома маьха балхаш, оборудованех эффективни пайда ийбара чотагIа цун сменноста коэффициент 1,4-негара 1,6-нега дIакхоачае, ах бIаь эзар совгIа сом пайда бе лерхI цига прогрессивни технологи, рационализаторски предложенеш производствана юкъейоалаярах, иттнел чухьнахьа йоацаш йола издели арахеца лерхI цига.

КIезига балхаш дац яйгача промышленноста предприятешка болхлой социально - бытовой хьалаш тоадара, царга овсаре къахьегийтара дола кхоачамаш тахкара.

Кога гIирс беча фабрика производственни цехашка дика кийчъяьй «ЦIе уголокаш», кхача баара йола, иштта бытови помещенеш. Хьахьожа а яь, кийчъяьй спортивни ловзарашта йола помещени а. Ремонтни отделочнии балхаш а деш, производственни участкашкара къахьегамеи эстетически хьалаш тоадеш да, дика тоаяьй столови.

Назрановски трикотажни фабрике дикка шеръяьй столови. Хьалха дIаяхача хана цкъа Iохайна хIама даа йиш йолаш вар цига 140 саг, хIаьта хIанз — 200. Дика болх беш я предприяте буфет, кхачан тика, здравпункт, кога гIирса ремонт ю мастерской. Кхалнаха лаьрхIа укхаза хьайийллай парикмахерски, комплексни приемни пункт.

Кадраш чIоагIъяра шийн балха тIа дика перспектива белгалъяьккхай швейни производственни объединене а. 1989 шера укхаза халъе йолаергья производственни корпус. Укх шера 140 моттиг йола берий беш хьалъяра хьахийцача средстваех пайда эцара кийчон балхаш деш да. Социальни дегIаахара йолча планагIа тIайоагIача пятилеткагIа хьалъергья швейни фабрика, болхлошта салаIара йола база, Новогрозненски яха поселке, Шелковской станице, Ведено яхача юрта хьалъергья 700 моттиг йола берий бешамаши ялсеши, пионерски лагерь - профилактори.

Мехкарча коммунистий форума сийленца накъа а болхаш, яйгача промышленноста цхьайолча предприятей болхлоша лаьрхIад цу денга кхачалехьа хьалхарча ах шера план кхоачашъе. Царех я Назрановски трикотажнии Грозненски кога гIирс бечеи фабрикай коллективаш. Швейни производственни объединенерча 500 болхлочо цу денга кхоачашъергья пятилетка кхаь шера план. Грозненски кога гIирс беча фабрике яхье хьалхалаттачарех я кхоалагIча цехера хIамаш тегача бригадаи заготовительни цеха № 4 йолча бригадаи коллективаш (кулгалхой Ф. Хаджимурадова, З. Немирская). ХIаьта швейни производственни объединене белгалъяьнна дика къахьегаш хиларца чIоагIа лоархIаш я Р. Жильцова, О. Лекарева, Р. Киряк керте латтача бригадай коллективаш.

Графикал дикка хьалха а яьнна, планови заданеш кхоачашъеш хьайоагIа Назрановски трикотажни фабрикера А. Колоева, Д. Дерсигова, Э. Дахкильгова керте латтача бригадай коллективаш, кхыяраш.

Цар а кхычар а шоай низ кхоачар ду вай республике бахача наха меттел мехкарча кхыча регионашка бахараштa а хоза, дика, тIадийхача товш дола барзкъаши кога гIирси хилийтара.

А. СЕМЕРЕНКО,
КПСС Нохч - ГIалгIай обкома яйгача промышленноста, халкъа эшача товарийи торговлен отдела инструктор.

ДЕГО КЪОАБАЛЪЯЬ ГОВЗАЛ

Хоза товш, дика тийга барзкъа тIадийхача дог гIоза ца доалаш нагахьа саг хургвац. ХIамаш тегача мотористкий говзача кулгех доала беркат да из. Цхьаккха тайпа даккха гIалат доацаш, шоаш тега барзкъаш тIехдика мара ца хулийташ, къахьегаш бола швея-мотористкаш бIаьш ба Грозненски швейни производственни объединенена чуйоагIача цхьоалагIча филиала коллективе. Царна юкъе а эггара дикагIа лоархIачарех цаI я Берсанова Тамара. Из иштта хилар хьахьокх цун производственни гIулакхаша, балха тIа карагIдувлача къахьегама толамаша. Ялхайтта шу дизад цу цхьан моттиге балха моттиг ца хувцаш из къахьегаш йола. ЦIаьхха дага а доацаш нийсъеннаяц из филиала коллективе. 1972 шера Грозненски № 26 йола профессионально - технически училище чакхйоаккхаш Тамара йолча хана, цу филиале производственни практике хьожайир из. Хьалхарча деношке а цига къахьегаш бараштa цо дIахьекхар хоза маха баккха ховш, караладьца професси езаш, хьинаре къахьегара тIера йолаш ше хилар.

Шийн дегIах уж дика оамалаш йоахка Тамара, училище чакхъяьккхачул тIехьагIа чIоагIа раьза а хинна, балха хьаийцар цхьоалагIча филиала кулгалхоша. Хьалхарча юкъа из тIачIоагIийр предприяте шийн балхах эггара дикагIа кхеташ лоархIаш хиннача мастера Камарцева Тамара Пантелеевнана. Хадданза Тамарас боаккхача маьхага хьожаш, ца ховр хьалхадоахаш, нагахьа санна из гIалат яьннаяле, цо нийсдалийта сакхат дIадаккха гIо деш хулар кагирхой хьехамча. Цхьабакъда, цкъа шийгара даьнна гIалат е шийна хьалхадаьккхар шозлагIа хьехамча хьаала ца дезаш болх бора къонача хIамаш тегача мотористка. Иштта йолча шийн учениках доккхал деш яр кагирхой хьехамча Мария Пантелеевна. Из ца зувш дисанзар предприяте кулгалхоша а. ТIаккха ученик йолаш хила езача ханал дикка хьалха болх бе йолалийтар цар из, балха йиъла-гIа разряд а луш.

Массехк бутт балалехьа хоза, тIадийхача Iалаьмате дика товш дола барзкъаш тегаш хиларца, уж гIалат ца баьнналга дIахьекхар Тамарас. Шийна карагIдаьнначох кхоачамбаь Iеш йоацача цо ши-кхо шу далалехьа караерзайир барзкъаш тегачара еррига операцеш. Дуккхача хана денз укхаза болх беча хIамаш тегача мотористкашца кхувса а луш, хадданза социалистически яхье хьалха латташ къахьега йолаелар къона говзанча. Цу хана филиале чIоагIа эшаш яр из санна йола къахьегамхо, хIана аьлча, цига йоацаш яр резервни хIамаш тега мотористка. Барзкъаш тегара йола еррига операцеш тIехдика ховш хиларах тарра, цу балха тIа хьожайир Тамара. Предприятера моллагIйола хIамаш тега мотористка цамогаш хинна е кхы бахьан нийсденна цIагIа сецача, цун метта Iо а хайна, балха тIа цхьаккха тайпа хьовзам ца хулийташ къахьегар Т. Берсановас.

Из гIулакх зийначул тIехьагIа, предприяте кулгалхоша чу а йийха, цунга аьлар: — Тамара, вай филиале даим тIехьаюсаш я хIамаш тегарий цхьа бригада, цунна кулгалде хьо хьожае лаьрхIад оаха. Хьона фу хетт цунах?

— Сайх шун бенна тешам боа ца бе хьожаргья со, сай низ дIакхоачачох, — жоп делар Т. Берсановас.

Из дар хIанзчул бархI шу хьалха. Ше бригадана керте эттача хьалхарча деношка хьан мишта къахьег хьожаш, болхлоех хIаране оамалаш йовзаш хилар из. Бригада болх тоабара хьакъехьа дагаяьлар Тамара хадданза яхье хьалха а латташ, шоай декхараш массаза а цIена кхоачашдеш болча къахьегама ветеранашца. ТIаккха халагIен бехктокхамегIеп йола операцеш кхоачашъеча хьожабир цо шоай балхах тIехдика кхеташ бараш. Бригадерча болхлошта хьокхам а телаш, хьинаре къахьегаш яр бригадир ше а. Долче, хIаранегара доаггIар хьадехар цо, эшачунна гIо-новкъостал дора. Цул совгIа хIамаш тегарий къахьегами царна юкъера социалистически яхьи кхетамца вIаштIехьяьккхар цо. Уж гIулакхаш дарах дукха юкъ ялалехьа яхье хьалха а латташ, ше тIаийца декхараш даим тIехкхоачаш деш, болх бе йолаелар бригада коллектив. Из толам баккха цун вIаштIехьдаларах предприяте кулгалхоша баркал а оалаш, маьхера совгIат делар бригадира.

Шийна тIабилла моллагIбола болх цIенеи биззаи кхоачашбеш йола Тамара лагIа тIара лагIа тIа ювлаш санна балха тIа лакхъяла йолаелар. Бригадана керте латтача хана шийн организаторски талант дIахьокхарах филиале сменни мастералла хьожайир из. ХIанз, дукхагIа бар кулгалде дезаш бола болхлой, тIалатташ дола дукъ. Шийн хьинарца из чакхдаккха а ца гIерташ, даим яхье хьалха латтача Эльжуркаева Майдатах, Джамалдаева Каметах, Джантамирова Райбатах, кхы дуккхачарех ког гIортолга а еш, смена болх тоабе йолаелар Берсанова Тамара. Массехк бутт балалехьа филиале дикагIйола смена а лоархIаш, болх бе йолаенна из хIанз а тIехьа яхье хьалхара моттиг дIа ца хецаш дIайодаш я.

Филиале меттел ерригача объединене а дикагIа лоархIаш йола кагирхой хьехамча я. Т. Берсанова. Ше болх беча шерашка ткъаь иттех хIама тега мотористка кийчъяьй цо. Царех ба хIанз цун смене бола Исмаилова Дагман, Маашева Залпа, Магомадова Раиса, Суругатова Хьава, кхы дуккха бараш а. Социалистически яхье хьалха а латташ, цхьаккха тайпа сакхат ца нийсдолийташ барзкъаш тегарех ба уж. ХIара сменагIа нормаш 115—120 процент кхоачашъю цар.

Балха тIа дика гIулакхаш карагIдувларах дукха совгIаташ тийнад Берсановина. Царна юкъе я «Социалистически яхье котъяьннар» яхеи «Коммунистически къахьегама ударник» яхеи сийлен знакаш.

Яйгача промышленноста цIейна дика къахьегама совгIат а кийчдаь, дерригача технико - экономически хьокхамий пхе бетта план дикка тIеххкоачашъяьй Тамаре смена коллективо.

З. АЛБАКОВА,
Л. Толстоя цIерагIча Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета филологически факультета студентка.

ХУВЦАМАШ

1985 шера перестройка йолалуш машиннаькъа Грозный станце вагонни депо начальникалла хьожавир Досов Геннадий Викторович. КПСС Центральни Комитета апрельски (1985 ш.) Пленума решенеша хьалхадаьккхар цунна производстве малагIа хувцамаш де деза, нахаца мишта хила веза. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацешца цхьана инженерно-технически болхлощца, парте, тIема, къахьегама ветеранашца, производстве хьалхалаттарашца дагавуллаш, производственнии социальнии хувцамаш де волавелар из.

Хьалха вагонашта ремонт йора ара юкъе. ДогIа, лоа, делхаш, Iай шийлача хана ремонтникий болх хийцца дIабодацар. Эггара хьалха цун уйла йир начальника. Вагонаш ремонт яра чуйоалаергйолаш отар дайтар.

Депо халагIбола болх ба вагоний чархашта ремонт елга, хIаьта из дукхагIча даькъе кулгашца а хIамаш хьалъийеш беш а ба. ХIанз уж деррига балхаш аттача доахаргдолаш хьалъеш я керда цех. Бетонни бIоагIий IодегIад. Орджоникидзера царна тIадохкаргдола аьшка гIайбаши мостовой крани яргa хьежаш ба гIишлонхой. Цу чу оттаергья керда оборудовани а.

— Из цех хьалъяь яьлча тха депо коллектива къахьегама овсарле 25 — 30 процент лакхлургья, — аьлар депо парткома секретара Бондаренко Николай Савельевича. — ХIана аьлча вагонашта ремонт яь яккхара эггара низкъалагIйола моттиг я из. Цо аттача а боаккхаргба, сих а бергба беррига болх.

Производственни кечалаш дика хиларах а далац гIулакх. Царга хьежжа къахьегама дика хьалаш а хила деза. Цу деша цIенхаштта йоаккхо ю депо кулгалхоша.

Болхлой къахьегамеи салаIареи хьалаш тоадеш дикка доккхий гIулакхаш даьд коллективе. ХIара цехе я цIе уголок, салаIен хIама дуэи цIенош, барзкъаш хувца моттигаш. Цул совгIа, депо коа хьалъяьй бытовой корпус. Цу чу я нах лувча, барзкъаш хувца моттигаш, церташта дарба ду кабинет, унахцIенон пункт.

Мухь кхухьача поездашта технически гIулакх дара пунктеи Червленни-Узловой станцеи я йоккха залаш а йолаш цIе уголэкаш. Цу станце я 1,5 эзар квадратни метр лоаца теплица. Цу чу депо болхлошта хьалкхею нарсаш, хох а кхыйола баьцаш а. Ткъо никх ба модз доаккхаш.

МехкатIе яхача юрта йисте машиннаькъахошта лаьрхIа хьалъеш латт салаIара зона. Цига салоIаш хургба эггара хьалхарча аргIана производстве хьалхалаттараш, тIемеи къахьегамеи ветеранаш.

— Тхо долча боагIаш нийслу кхыча депошкара, Къулбаседа Кавказа машиннаькъа, министерства викалаш ,— йоах Н. С. Бондаренкос, — Цар дувц тхона дикагIйолча опытах, тха балхага хьож. Цул совгIа, тха коллективо доттагIал леладу Орджоникидзерча вагонни завода, Махачкалински вагонни депо, «Наурский» совхоза коллективащца.

Николай Савельевича дIахо дийцар шоай коллективе дика дукха кагий нахи мехкарийи ба, яхаш. Коллективе йоакхо ю кагирхошта дезалургдолча тайпара салаIара гIулакх вIаштIехьдаккхара. ЛаьрххIа кхалнаха физкультура е аьттув лу помещени хьаяьй, мел эшача оборудованеца кийчъяьй сийрда зал.

Вагонни локомотивни депой коллективаша еха лаьттача котельне чу хIанз хьаеш я йоккха спортзал. Цу чу хургья тайп-тайпара спортивни кружокаш, чакхъюргья яхьаш.

ХIанз вагонни депо вIашагIтохаш я художественни самодеятельность. самодеятельни артисташа, болхлоша салоIача хана, дезача деношка концерташ увттадергда.

Ю. ТЕГАЛОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совет хьежар корта бохабеш малар мелилгеи алкоголизми дIаяккхара партеи правительстваси яь решенеш кхоачашъяра кхы тIа де дезача гIулакхех долча дешага, цу хьакъехьара соцам тIа а ийцар. Белгалдаьккхад корта бохабеш малар молилгеи алкоголизми дIаяккхара партеи правительстваси яь решенеш кхоачашъяра, вахара кхетаме хьисап чIоагIдара республика министерствашеи ведомствашеи, халкъа депутатий городскойи районнии Советий исполкомаша, боахамеи бокъонаш лораечеи органаша цхьабола болх беш хилар. Корта бохабеча маларца лоаттабеча къовсама дешаш дувц городской, районни, поселкай, юртий Советий сессешка, цар исполкомий заседанешка. Къахьегама коллективашка массанахьа а яьхка я корта бохабеча малара духьаларча къовсама общества организацеш.

1987 шу чакхдоалача хана республике корта бохабу маларaш дохкача тикай сеть торговле гIолла 6,7-зза кIезигьяь яр, 1984 шера цхьан сага сих 4,02 литр молаш хинначара 1987 шера 1,4 литр мара ца молаш кIезигъелар паччахьалкхен ресурсашкара йоагIа алкоголь. ДукхагIа арахийцар алкоголь йоаца малараш, дукхагIа ехкар натуральни сокаш.

1987 шера республике антиалкогольни законодательство телхаделга 1986 шера хинначул 19,6 процент кIезигагIа хилар. ДукхагIа теркалду бахача нахага салоIийтилга.

Из иштта дале а корта бохабу малар молилгеи алкоголизми дIаяккхара болх вIаштIехьбоаккхача хIанз а цIенхаштта кхоачамбоацараш да. Цхьайолча министерствашеи ведомствашеи, халкъа депутатий городскойи районнии Советий исполкомаша критически гIулакх дац корта бохабеча малареи алкоголизманеи духьаларча къовсамах йола партеи правительстваи решенеш кхоачашъяра, ледара кхоачашду цу хьакъехьа белгалдаь гIулакхаш. ДукхагIйолча моттигашка корта бохабу малар дIададаккхарах дола гIулакхаш тIаэцарца кхоачамбаь Iийнаб, антиалкогольни къовсам чIоагIбара нах тIахьехарца тоъам баьб. Халкъа депутатий Шаьла, Надтеречни, Грозненски, Шелковски, кхыча районни Советий исполкомаша заседанешка дувца наггахьа мара оттадац корта бохабу малари алкоголизми дIаяккхара партийни советски органий решенеш кхоачашъярах дола дешаш.

Наьсарен, Грозненски, Гудермесски, кхыча районни Советий исполкомашкарча корта бохабеча малара духьаларча къовсама дуккхача комиссеша кIезига теркалду из гIулакх, хIаьта цкъаза вIалла хIама а дац.

Масse хана а болх хьинаре бац бокъонаш лораеча органаша а. ЦIагIа къаракъ даккхара духьаларча къовсаме бизза пайда эцац милице участкови инспекторий, общественноста йолча таронех. Школайи ПТУ-и дешархоша корта бохабу малар мергдоацаш беча балхах холуш хьахинна хIама дац. корта бохабу малар мелара кхувшбоагIараш юкъеувзараш гучабахара кхоачамболлаш гIулакхаш дац.

1987 шера антиалкогольни законодательство толхадарах бехктокхаме эзар 91 саг, царех аханел дукхагIбараш профтехучилищай дешархой бар. 1987 шера республике 4,4 процент дукхагIа дир корта бохабу малараш мелара тIагIоллара зуламаш. Корта бохабу малар мелилга ловргдоаца, вахара а кхетаме хьисап хургдола хьал оттадара кхоачамболлаш пайда эцац культурно-просветительни учрежденей таронех. НГIАССР культура министерствас. НГIАССР физически культураи спортеи Госкомитето, халкъа депутатий городскойи районнии Советий исполкомаша ма боаггIара теркам тIабахийтац къахьегамхоша салоIилга вIаштIехьдаккхара.

Бахача наха наркологически гIулакхаш дара доагIар кхоачашдац, кIезига гучабоах алкоголизма лазар кхийтта нах.

«Корта бохабу малар дIадаккхара тIадерзадаь законодательство кхоачащдара РСФСР халкъа депутатий советаша беча балхах бола» РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума 1988 шера 26 феврале баь соцам а партеи правительстваи кхыдола директивни документаш а кхоачашдар духьа НГIАССР Министрий Совето министерстваши ведомстваши, халкъа депутатий городскойи районнии Советий исполкомаш декхарийла йир гIулакха критически анализ яра кIийлен тIа корта бохабу малар мелилга, алкоголизм, цIагIа къаракъ делга, наркомани, царца дувзаденна телха гIулакхаш ца хилийтараи дIадахараи беш бола болх эргабаккха.

Министрий Совето чIоагIийр 1988 — 1990 шерашка корта бохабу малари алкоголизми дIаяккхара партеи правительстваси яь решенеш кхоачашъяра кхы тIа де дезача гIулакхий план.

НГIАССР телевиденеи радиовещанеи Госкомитета, «Грозненский рабочий», «Ленинан некъ», «Сердало» газетай редакцешта могадаьд корта бохабу малари наркомании дIаяккхара халкъа депутатий Советаша, паччахьалкхен органаша, общественни организацеша беча балха практика шерра ювца, уж социальни проблемаш кхоачашъяра дика опыт дIахьокха.

Перестройкагахьа букъберзабаь

ЛОАМАН БОАХАМАШ: ТІЕХЬА ХІАНА ДУС УЖ?

ЭКОНОМИКА ЧІОАГЪЕ

Кердадар ди тІехьа шерагІа а майрагІа а юкъедоагІа вай вахара. Перестройко тохадалийтад советски общества деррига тІоанаш, унахцІенагІа мел дола низаш шийна тІехьа даьхад. Атта дац хІанз талмастта болх бе Іематехьа даьхад. Атта дац хІанз талмастта болх бе Іемараштa, шоай балха тІа кхоачамбоацараши гІалаташи хозабача къамаьла тІехьашка лочкъаде а къаьнача багажаца баха а гІертараштa. ДІаяьннай бокъонца дола сурт къайлаххахьа аьттув болаш хинна ханаш, гласноста алано меркцай уж.

ХІанз дукха дувц вай халкъо эксномике баьллача кегарах. Хаьдда гІулакхаш ца дича хувцалургдоацаш хьал дар цига эттар. Да веларгволаш дацар къаьстта юртабоадар хамера гІулакхаш. ДукхагІдола боахамаш паччахьалкхен дотацех дахар, хІара шера доккхий зенаш дора цар, дукха дар продукцега дІадодар. Цу дерригне а тІехьа ца кха дар продукцега дІадодар. Цу дерригне а тІехьа ца тетташ радикальни экономически реформа чакхъйоакхалга дІадийхар. ДукхагІйолча совхозашкен колхозашкен юкъедера шоаш шоашта финансировани елга «Коч яьккхача — хачена таац кІада, хачи яьккхача — коча таац», — яхаш, фу дергда ца ховш хьийзача Цагена тартаац», — яхаш, фу дергда ца ховш хьийзача Цагена тарбелар цхьадолча боахамий кулгалхой. Бахьан — эсала яр боахамий материальни база. Къаьстта белгалдаьлар из лазар Сунженски района лоаман колхозашка. Ала деза, колцхьан хана доккха доацача цу боахамий къахьегама коллективаш хьинаре къахьегарца белгалъяьнна хиларах. ЦІена пайда беш болх бора колхозхоша. ХІаьта Орджоникидзе цІерагІа колхоз районе меттел республике а цІи хеза боахам бар. Хьалхалаттарий мугІарашка яр «Заветы Ильича» яха колхоз а.

Цхьабакъда, тІехьагІа хувцадала доладелар цар хьал. Шаьрача ухкача кхыйолча колхозийи совхозийи хьалаш дуккха. дикагІа дар лоамашкарча боахамашка дарел. Уж кІезигагІа теркал де баьлар района кулгалхой. ТІаккха массанена дагайоагІаш хург ма йий нах лоамашкара шаьрача Іо — арабоахаш хинна ха. Цу хьалашка сихха юхаяла йолаелар колхозий экономика. ХІара дийнахьа халагІа хулар укхаза социальни дешаш къестаде а. Геттара эсала латтар моттигерча Іалама ганзех пайда эцалга, къніілора даьгІенаш, харцахьа-бакъахьа лоамий босенаш ахар бахьан долаш эрози хулар лаьттана, йицъяла йолаелар бІаьшерашка Эса чІоже бахача наьха традиционни хинна къахьегама говзалаши гІулакхаши. Фу дар цох хьахиннар? Из къаьгга хьахьокхаш я укх тІеххьарча шерий итогаш.

Ераш дар дІадахача пхе шера хинна Орджоникидзе цІерагІча колхоза хьокхамаш. Юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара чуийца ка бола ялат 16 центнер мара хилланзар. Паччахьалкхенга из дехкар 2836 тонн, планагІа дохка доагІар 4520 тонн долаш. Наьха доалахьара хьайбаш ийдеш шоашта могар даь дале а. 95 процент мара кхоачашйинзар дулх дохкара план. ХІаьта юртахой новкъостал мел лоархІаме хиннад хьахьокхаш я ер цифра: шура яккхара план ерригa а 80 процент мара кхоачашъяьяц боахамо. Кхы дикагІа хила йиш ярий хьайбай боахамера. гІулакхаш, нагахьа санна доакъар кийчдара план совхозо 55 процент мара кхоачашъяь ца хилча?

Бе йоллал мара йоацача колхозо пятилетка тІеххьарча кхаь шера миллион сом совгІа зе дир. Верригa укхаза болх бер бІаь совгІа саг мара вац. ДІалархІал тІаккха мел «пайда» баьб царех хІаране паччахьалкхенна. Планал шозза хІана дац аьнна лакхагІа дар шурий центнерга дІадахар. Цул совгІа, хІара шера алсамдоалаш хьа а денад из. Цхьабакъда, керта тІара мос гІоттаеш да паччахьалкхенга дехкача дулхах дІадахар. Масала, 1980 шера планагІа 146 сом долаш, центнер дулх даккхарах дІадахад 745 сом, е вешта аьлча пхезза дукхагІа. Кхы дикагІа дацар кхыча шерашкара хьокхамаш а.

Мала тешаргва хІара беттача Іаттагара яьккха шура юкъера лаьрхІача 920 килограмм мара яц, хІаьта цун центнерага дІадодар 50 сом гаргга да, аьлча?

Фу хувцаделар цхьайтталагІча пятилетке? ДІадахача шерашка шоашта тІадиса декхар дІадала тохабеларий колхозхой? Укх цифраша къаьгга хьахьокх цу хьакъехьа дар. Масала, планагІа 12985 тонн доакъар кийчде дезаш бар уж, кийчдаьр 3359 тонн, е вешта аьлча 29 процент мара дацар. Юртбоахама продукце хІара центнерах дІадахийтар 231 соми 40 кепиги хилар, планагІа 17,4 сом мара доацача. Хьалхарча шерашка хьежача лакхделар шурийген дулхаген дІадодар. Масала, 1984 шера центнер дулх даккхарга 1435 сом дІадахийтар колхозе, планал 7-зза дукхагІа. Е хІара килограмм дулхах 33 — 35 сом!

Лохъеланзар уж цифраш XII-ча пятилетка хьалхарча шин шера а. ЛурчагІа хІара центнер шурех 73 сом (планагІа 40 сом), дулхах 1031 сом (планагІа 154 сом), ялатах 19,68 сом (планагІа 8,7 сом) доадир колхозхоша. ПланагІа долчул массехказа дукхагІа дар хьажкІаехи тхахи дІадахар.

Тамаш йолаш а теша хала долаш а цифраш я уж. Цхьабакъда, кхы а чІоагІагІа тамаш йолаш хІама да цу дерригача шерашка колхозе хувца ца луш, цхьа председатель хинналга. Из ва Оздоев Або. ХІара шера хьокхамаш вогІа хулача, гонга кхаччалца паччахьалкхен декхар хьаьрчача боахама керте латташ хьавоагІа из.

Кхы дикагІа хьал дац «Заветы Ильича» яхача колхозе а. Цун экономикана кхийтта лазар хронически хьисапе дийрзалга хьахьокхаш дукха масалаш да. ЦхьайтталагІча пятилетка планага хьежача хІара Іаттагара 1497 килограмм шура яккха езаш бар укхазара хьайбаш леладераш, хІаьта бокъонца яьккхар 839 килограмм мара яц. Вешта аьлча 57 процент?! Дега чІоагІа воацача сага бІаргех хий даргдолаш ба хІара Іаттагара йоаккхача шурий боарам а: из цІаккха а хиннабац тоннал лакхагІа. Шера яьккхар ерригa а 574 килограмм йолаш ха а хиннай. Хатта лов: гаьзарий я уж е доахан да? Орджоникидзе цІерагІча колхозе санна нахагара хьайбаш ийдаьдале а, 82 процент мара кхоачашъяьяц дулх дохкара план а.

Хьайбай продукци алсамъяккхарах фу дувцаргда, нагахьа санна цу шерашка юкъера лаьрхІача бІаь Іатта тІехьара 41 Іасилг мара хьакъоастадаьдеце, цу юкъа нагахьа санна 300 бежан къе денна дале.

ХІара шера кІезиглуш боагІа кхашкара хьувкъам а. ДІаяхача пятилетке чуийца ялат деррига а 2552 тонн мара дац, планагІа 3985 тонн долаш. Из 64 процент мара хилац. Коартолаш кхеяра план ерригa а 52 процент мара кхоачащъяьяц. Хийла шераш хиннад дІайийнараш миссел а уж хьа ца йоалаш а.

БІогора воалаву верригa а 80 колхозхо мара воацача боахамо даь зе хьахьокхаш йола цифраш Іойийшача. Пхе шера цхьа миллиони 103 эзар соми гаргга да даь зе...

Геттара дукха да продукцега дІадодар. Масала, 1985 шера хІара центнер дулхах 2709 сом дІадахад укхаза, планагІа 258 сом долаш, е вешта аьлча 11-зза дукхагІа. Цхьабакъда, из а рекорд яц. 1984 шера хІара дулха центнер колхозе 5811 сома маьха хиннай, кхыча дешашца аьлча 27-зза планал дукхагІа! Соахка центнер коартолех 187 сом гаргга дІадахад, планагІа 21 сом долаш. Цу тайпара масалаш дукха да.

Лоацца аьлча, ши ког Іочу а элла, паччахьалкхен фоарта тІа ягІа Іемарех я «Заветы Ильича» яха колхоз. ХІаьта из беррига кегар боаллача шерашка укхаза хинна кулгалхо а цаІ ва — Костоев Мувса. Боахама экономика кхера санна хи бухе яха яле а, из лакхе висав, шек дІавоацаш «болх» беш а ва.

Лакхе ма аллара, цхьан хана уж боахамаш рентабельни хиннад. Цхьабакъда, укх тІеххьарча 8 — 10 шера сихха юхадала доладелар уж. ЦаІ да тамаш йолаш: диазза хІана дац аьнна лакхъеннай цар энерговооруженность, тоъал тІакхийтай техника. ХІаьта экономикера хьокхамаш из миссел лохъденнад. Цхьатарра во да гІулакхаш кхаш леладеча а хьайбай боахаме а.

Фуд бахьан? Малав цу гІулакха бехке? Района партийни, советски, боахама органаша хоатташ хІама дац-те цу дерригача шерашка хувца ца луш укхаза кулгалхой болча нахагара, специалисташкара, партийни организацешкара? Цар даьр мегийташ дола хьал эттaлга хургда-кх из...

Мишта нийслу цу тайпара хІамаш вай мехка шерра перестройка процесс чакхйоалача хана? Иштта тІехьадиса боахамаш дІахо «даха» бокъо йолаш дий? МалагІа наькъаш да этта нийрча хьал дІадаккхара? Цу хаттарашта жоп далар дийхар оаха цу колхозий кулгалхошка, цхьаболча специалисташкен колхозхошкен, «Сунжа» яхача агропромышленни объединене кулгалхошка.

Лоаман колхозашка этта хьал мишта кхетаду цар кулгалхоша, керттерча специалисташа, колхозхоша. Цар садуаш дий-те из?

ТАРОНАШ ЛЕДАРА Я

ГАЛАЕВ Адам — «Заветы Ильича» яхача колхоза керттера экономист.

Районерча цхьайолча колхозашкара цхьа бригада а йоккхагІа хул тха боахамел. Правленера нах а кхыбола мугІарера къахьегамхой а дІалаьрхІача бІаь саг хилац. Оахаш дола лаьтта геттара кІезига да — 700 гектар гаргга. Кхоачам болаш яц даьгІенаш. Ледара я колхоза энерговооруженность а. Тахан тха боахаме я 10 трактор, 13 автомашина, 2 комбайн. ДукхагІйола техника тиша, ший ха йиа яьнна я.

ХІаьта а низ кхобац оаха этта хьал тоадара. Соахкара шу во чакхдаьккхадац оаха. Масала, тІеххоачашъяьй паччахьалкхенга дулх дохкара план. Из заданегІа доагІар 95 тонн йолаш 123 тонн дехкад. Шу дІадолалуча хана 659 бежан дар тха ферме, хІанз уж 713 да.

Корреспондент: МалагІча наькъаца вІаштІехьдаьлар дулх дохкара план тІехкхоачашъе?

— Эггара хьалха бахача нахагара доахан эцаро план кхоачашъе аьттув белар тхона. Цу тайпарча наькъаца 110 тонн дулх дехкар оаха паччахьалкхенга. Юхедиса 13 тонн дулх тха тхоай хьайбаш леладераша даьккха да. Из де а вІаштІехьдаргдацар. нагахьа санна хьайбай боахаме дезала подряд юкъейоала яьецаре. Цу тайпара кхо моттиг я боахаме. Дезала подрядни звеноша леладе дІайийцад 262 бежан. Цо аьттув беннаб кадраш балхара дІаювлара дош къоастаде, хьайбай продукци алсамъяккха, доакъарах дикагІа пайда эца. Масала, боахаме юкъера лаьрхІача дийнахьа хІара бежана дулх тІакхетара боарам 80 грамм бале, подрядни звеной хьокхам — 205 грамм. Цул совгІа, цу звеноша цхьаь цаІ бежан къе далийтадац, долаш долча доакъарах кхоачам баьб.

Соахка хІара Іаттагара яьккха шура 1240 килограмм мара яц. Юкъера лаьрхІача дийнахьа 3,4 килограмм мара хилац из. ЛурчогІа хинначул кІезигагІа я из. Хьалха санна деце а, дукха да продукцех дІадодар а.

КЕРДАЧОХ ПАЙДА ЭЦА

МЕРЖОЕВА Лемка — «Заветы Ильича» колхоза тхьамка леладер.

— Укх тІеххьарча хана дукха дувц дезалеи арендни подрядах. Сона хетачогІа, бакъахьа а дувц. Хьалкъа боахама мел боккха пайда луш гІулакх да из! Массанена ховш ма дий болх цу хьисапе вІаштІехьбаккхаро дуккхача социалистически мехкашка овлангара дениз дикалгахьа хувцамаш даьлга. Цу тайпара масалаш кІезига дац вай мехка а. Царех лаьца каст-каста го а хаза а йиш я телевизор чу, радио чу гІолла, деша йиш я газеташ тІара. Кердача тайпара баха а рузкъа лархІа а Іомалуш боагІа советски нах.

Тхаяр санна йолча лоаман колхозашка дезалеи арендни подряд цхьанна хІамах хувца йиш йоацаш гІулакх да. Цкъа-дале, оахаш дола лаьтта кІезига доландаь, шозлагІа-дале, кхаш тайп-тайпарча моттигашка а зІамига а доландаь. Бахьанаш-м кхы а дукха да.

ГІаддаха тІаийцар оаха тхоай боахаме арендни а дезала а подряд юкъейоалаергья яха къамаьл. Азн са цІендаси хьалххе уйла а яь, тхьамка леладе лаьрхІар. Ховш да из мел хала культура я. БІарг тІара баккха йиш яц тхьамкана, дІадийннача дийнахьа дениз чуийца даллалца. ЛурчагІа хала-атта из болх чакхбаьккхар оаха, хьалкхеяь продукци паччахьалкхенга дІаелар. Тха дезала а боахама а пайда хилар цох.

Цхьабакъда, соахкара шу бокъонца Іаткъар тхона, ХІана ях аз из? Кхоачам ба аьнна хетт ер цхьа масал: бІарчча шера букъ хьал ца берзабеш къахьийга оаха чуийца тхьамка хІанз паччахьалкхенга дІа ца луш да. Укх шера март бетта дІадахьа дезаш дар из, бакъда колхоза кулгалхой тохабенна ца балар бахьан долаш, ха тиллийтар. Цох хьахиннар: дІачудала дІадихьа тхьамка дІа ца эцаш юхадайтар.

Ханз тха отара кІал латташ я 29 пачка докъадаь тхьамка. Технологе ма яхха из леладе моттиг яц тха, цудухьа тхьамка телха дІададар кхерам ба. Цкъа мо дуккхаза из дош ийца колхоза кулгалхочоа тІадахад тхо, декхар даьд, гІулакх цхьан кога тІа даккха, яхаш. Цхьабакъда, хІама хувцалуш дац.

Алал тІаккха, цу тайпарча хьалашка арендни дезалеи подряда хьисапе къахьега безам боагІаргбий наьха? Мала лоархІавергва цу тайпара бехктокхам шийна хьатІаэца, нагахьа санна хьалкхеяь продукци маьхалъяккха таро хургхиларах бола тешам боацаш хилча? Цудухьа укх шера тхьамка леладе раьза хиланзар тха дезал.

ДегІаахар сеца лаьттача хана оамал яр: гІулакх сихбенна дІадола а дий, чакх ца доаккхаш дуташ. Из хургдийте дезала, арендни подрядех?

Корреспондент:

Шоана гучча бесса Л. Мержоевас дувцар эггара лоархІаме долча экономикерча дешаех цаІ да — хьалкхеяь продукци маьхалъяккхар, ца талхийташ паччахьалкхенга дІаялар. Сенна боабу наьха низ, хьинар цо зе мара, пайда беш цах илча? Укхаза ца хьоадеш дита йиш яц кхы цхьаькха цхьа боккха лоархІам бола дош: Л. Мержоеваген цун дезалген диллача колхозо кхоачаш ца еш йисай керттера социалистически принцип — «хІаранегара — хьинарга хьежжа, хІаранена — къахьегарга хьежжа...» БІарччача шера къахьийгача цар хьанійцар 100 сом мара дац. ХІаьта чуийца продукци, шоай бехкагІа а доацаш, дІачу ца яларах шоашта бухсоццаш доагІача ахчах баьннаб уж. ТІаккха мишта баха беза шийтта саг чувоагІа цар дезал?

КХОАНЕНАХ ТЕШ ТХО

КОСТОЕВ Мувса — «Заветы Ильича» яхача колхоза председатель.

Соахка дукхагІдолча хьокхамех планаш кхоачашъяьй тха коллективо. Района боахамашта юкъе яьржача социалистически яхье кхоалагІа моттиг яьккхай. Цхьабакъда, экономически реформа хьалашка из кхоачам болаш да аьнна оалалургдац сога. Колхоза экономика чІоагІъяра оахаш дола лаьтташ эш. Новкъа дале а, цу даькъе къе да тхо.

Таханарчоа йоацаш я пайда луш йола тайп-тайпара лостам бола цехаш а. Массехк шу да пилорама мукъагІа оттае гІерташ тхо лела. Из хилча ардакхах цхьацца хІамаш хьаю цех хьаелла йиш хургьяр. Цо новкъостал дергдар колхоза бюджета. Цхьабакъда, хІанзарчоа из де таро яц тха.

Іалаьмате эсала я боахама материальни база. Цхьа масал доаладергда аз. Каст-каста еха техника ремонт е дІакхувла езаш хул тхо. Юкъера лаьрхІача хІара кхаь ремонтах цІенача тракторах боаккха мах бала безаш хул. ТІаккха ремонт мишта ю? Халла колхозе хьакхача мара «денал» таац цун. Хьалха хиннар модз хетаргдолаш, ехе дІайоал из.

Хьайбай продукцех дІадодар дукха хилара керттера бахьанаш: доакъара база ледара хилар, аьхки доахан лоаман даьгІенашка леладар. МоллагІвола саг цецваргволаш да шоллагІа бахьан. Ховш ма дий хьайбаш лоаман даьгІенашка хьалкхувлаш кхабар Іалаьмате пайдане хІама долга. Бакъда, тхона бала хиннаб цох, хІана аьлча хІара дийнахьа цигара шура хьакхухьаш дукха ха, рузкъа доаду оаха.

Цхьайолча хана, хий доккха деча, шура йовш моттигаш а хул.

Лакхе дийца кхоачамбоацараш дІадаьхача, тхоай болх дикагІа дІабахар дог доах аз.

ГІУЛАКХАШ МЕЛА ЛЕЛ

ХАШИЕВ ТІахІир — С. Орджоникидзе цІерагІча колхоза керттера зоотехник.

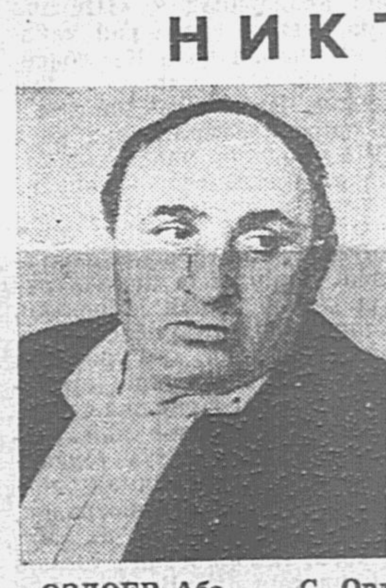
Тха боахаме 1000 гаргга бежан да. Царех 250 етт ба. Белгалдаккха деза, дуккхача шерашка тха хьайбай боахаме дукха кхоачамбоацараш хинналга. Гаьнна кхоачашйицар оаха шурей дулхи даккхара планаш, кІезига теркам тІабохийтар Іул тоадара, хьайбаш леладерий йоакхо яра, доакъара база шеръяра. Геттара лоха бар шера цхьан Іаттагара йоаккхача шурий боарам. Цхьайолча хана эзар килограммага а дІакхачацар из.

Ферма кулгалхой каст-каста хувцалора. Бакъда, шиккъо шу хьалха, тхоайла дага а даьнна, МТФ заведующелла Оздоев Зяудин хьожавир оаха. Сихха хувцадала доладелар укхазара гІулакхаш. Керда кулгалхо хьайбаш леладерий дегашка бода никъ лаха ховш саг хиннадаь дар из. Укх шера хІара Іаттагара 1500 килограмм кІезигагІа йоацаш шура яккха лерхІаш да тхо.

ДикагІа хиннад хьал жа леладеча а. ХІара бІаь жийна тІехьара 101 Іаьхарг хьакъоастабе аьттув баьннаб тха коллектива укх шера. ХІанз беррига а теркам тІабохийт Іоахарий къе ца дайтара, уж лазарех лорадара. Из де ховш а могаш а бола нах болаш ба колхозе.

Боахама экономика динъяра новкъостал де таро луш да фуна лаьрхІа говраш лелаяр а. ХІанзарчоа из болх лерттІа дІабахьа мегадац тхона. ДІахо йодача хана из гІулакх цхьан кога тІа даккха хьожаргда тхо.

КХЫ МАЛАГІА НИКЪ БА?

ОЗДОЕВ Або — С. Орджоникидзе цІерагІча колхоза председатель:

— Районерча кхыдолча боахамашка йолчул ледарагІа яц аз кулгалдеча колхоза экономика. Арендни подрядагІа леладе дІаденнад 150 бежан, 70 гектар силоса лаьрхІа хьажкІаш, эбаь кени горохи. Дезала подряда хьисапе къахьегача звеноша хьалкхеергья 70 гектар коартолаш, 15 гектар доакъара свеклаш.

Кхычарга хьежача даьсса дац колхоза «бохча». Тахан тха счета тІа 170 эзар сом да. Вешта аьлча, колхозхошта алапи дала таро йолаш да тхо. Цхьадоа кхыдола боахамаш из де таро йоацаш хьувза тоъал ха я.

ХІанз татеІІа къахьегаш да тхо кхашка, ма хулла дукхагІа хьувкъам чуэца гІерташ. Доахан лоаман даьгІенашка хьалдига кхоабаш да. Къамаьл дац, соахкара дулх дохкара план дукхагІча даькъе Галашка, Мужеча, Оалкама, кхыча юрташка бахача нахагара ийдаьча хьайбай чотагІа кхоачашъяьй тха коллективо. Кхы малагІа никъ ба из де?

ЭРГАЛОНАШ ЭШ

БЕКОВ Мурад — «Сунжа» яхача агропромышленни объединене председатель.

— Цу тайпара хаттар массанена хьалхашка латт. Экономически даькъага диллача цхьаккха кхоане йолаш дий уж боахамаш? «Заветы Ильича» яхача колхозах аргда аз юххьанца. Из районе зІамагІболча боахамех цаІ я. Иоккха яц цун коллектив. Цхьабакъда, нонагІа да дуккхача шерашка цо паччахьалкхенна деш дола зе. Къаьстта садуъ продукцех дІадодар дукха хиларо.

Цхьа хІама дар укхаза теркам тІаозаш. Алхастена гаьна доацаш «Чеченингушплодсемпром» яхача производственни объединенена чуйоагІаш цхьа цех я. Цун керттера гІулакх моттигерча хьун цхьайолча сомий гаьний ги гулдар. Из доазол арахьарча мехкашка дІакхухьийт. Цу продукцех цІена валюта эц вай паччахьалкхено. Фу дар-те, аьнна, хет из цех шерйича? Республика хьунашка цхьаккха пайда боацаш довш латтача гинах ахча де таро хургьяр. Юрташка бахача наха дакъалоацаргдар цу балха юкъе.

Сенна дувц аз из? Сона хетачогІа, из дича «Заветы Ильича» яхача колхозах цу шеръьяча цеха гІонна бола боахам бе йиш хургьяр.

ХІанз таханарча цун хьалага хьежача из нийса а хургдар.

ХІанзалца хІана вІаштІехьдаьннадац из де? Керттерча даькъе ги гулдеш йола цех тха объединенена чуйоагІаш ца хиларах. Республика кулгалхоша из дош нийса къоастадар дог доах оаха.

С. Орджоникидзе цІерагІча колхозах аьлча белгал ца даьккхача даргдац, из, цун экономикана доаггІача тайпара доал деш хилча, тахан а тІехь тоабе йиш йолаш боахам хиларах. Цхьабакъда, дуккхача шерашка дувлийта гІалаташ бахьан долаш, цу хьал тІа нийсбеннаб из. Ма хулла сихагІа юкъедоаладе деза, укхаза республика лоаман боахамашта традиционни дола гІулакхаш. ТІехьатетта йиц йолаш хІама дац из.

Экономически реформа дІадех беррига низ оарцагІбаьккха вай кердача тайпара даха, рузкъа лархІа, хьурмат ден кхом бен Іомадалар. Кхыбола никъ бац.

Къаьстта ала деза социальни оагІонах, Экономически низ боацача боахамашта фу де могаргда наьха хьалтаро, цар быт тоаяра? Новкъа дале а, таханарчоа е «Заветы Ильича» яхача а с С. Орджоникидзе цІерагІча а колхозийі коллективаш цу даькъе хІама даьд аьнна доккхалде йиш йолаш яц. Меттахьара ца доалаш латт цу хьакъехьара дуккха гІулакхаш. Цудухьа раьза бац юрташка баха нах, тайп-тайпарча инстанцешка леткъ уж.

КЕРТТЕРДАР — НАЬХА ХЬАЛ-ТАРО

БЕЛХАРОЕВ МаІас — къахьегама ветеран.

Дукхкхача шерашка Алхасте вахаш а моттигерча юрта Совета исполкома председатель волаш а хьавенав со. Сона хьахетачогІа, цхьа саг вац укхаза сона ца вовзаш, са къамаьл ца хулаш. Майрра ала йиш йолаш ва со юртарча наьха дагардар, царна хетар се ховш ва, аьнна.

Цудухьа аз дег тІара ях: «Заветы Ильича» яха колхоз дІаяккха еза, цох гІонна бола боахам бе беза яхалга пайда болаш а хьашт долаш а къамаьл дац. Цу тайпара дош оттадара нийса хеташ вац со. Района партийни, советски органаш «Сунжа» яхача АПО кулгалхой берригаш а оарцагІбовла беза колхоза боахам тоабара. Из дара новкъостал эш — организационни а материальни а.

Шеко яц де мел дезар хьадой тоалургда колхоза гІулакхаш. Шерра юкъедоаладе деза сомаш, баьцадаараш, нокхарий леладелга. Цар пайда лургба боахама, колхоз рентабельни хилийтара хьалаш ІалашдерГда, наьха безам тІаозаргба. Маьхе культура из хиларах тарра, дукхагІа теркам тІабахийта беза тхьамка хьалкхедара, из паччахьалкхенга дохкара. Из дара тохаяла еза колхоза правлени ше а. Иштта хеташ ба беррига колхозхой а. ДукхагІа теркал де деза социальни дешаш. Боккъалдар аьлча, вай хьа мел дер наьха-хьал таро тоаяра тІадерзадаь деций? Долче, гаргагІа латта деза вай цу проблемашта. Парте вайна хьехар а из никъ ба.

Редакцегара:

Уйла яйташ да колхозий кулгалхоша А. Оздоевеи М. Костоевеи дувцар. Цхьабакъда цар къамаьлех кхетаде хала да шоаш керте латтача боахамашка уж малагІа хувцамаш де лаьрхІа ба. Эттача хьала ко догІа гІерташ бахьанаш лех цар, йоацаш я боахам лелабара кІоарга анализ, перспектива.

Соахка тха газето кепатехаяр Советскии Веденскии районашка йолча лоамашкарча колхозий къахьегама опыт ювцаш йола материалаш. Цар къаьгга дувцар сево таро еннай царна экономически даькъе пайдане хила. Сунженски района лоамашкарча боахамашка дарел халагІа деце, аттагІа дац цар коллективий хьалаш, йоккхагІа яц таронаш, тІех дац кхоачамаш. Цхьабакъда, цахаддаш кердадар лехаш хиларо, бІубенна къахьегаро тоадаьд цар гІулакхаш.

«Хур — хургда, хиннар — гургда», яхаш, багІа Іемаб «Заветы Ильича» яхача а Орджоникидзе цІерагІча а колхозий кулгалхой, специалисташ, цхьабола къахьегамхой. Бакъда, цхьа кІезига а Іаламе хувцам хилча, кегар хул. Хаоттам дика хуле цхьа бахьан тохалу цар экономика. Ший лоІамагІа гувна тІара чуйоагІача соалоза тара лест боахамаш: никъ шаьра а голаш ца еттаи а бале ІокІалъяргья из, беце — харцаргья.

Алхасте, Галашка, Мужеча, Оалкама бахача нахага хьаьттар оаха мел шура тел дийнахьа цар доалахьарча доахана, аьнна. ДукхагІчар 10 — 12 килограмм, — аьлар. «Кхы кІезигагІа хилча-м фу хьашт да доахан леладе?» — цецъяьлар цхьа йоккха саг.

Цу юрташка нагахьа ков дац сомий гаьнаш йоацаш. Дуккха бІаьшараш да цар шоай беркатаца наьха дегаша деладу. Бакъахьа дацар-те цхьайолча лоамий босенашка сомий бешамаш дІаегІача яха хаттар ше-шегІа дагадера тхона. Колхозашта шоашта а паччахьалкхенна а пайдане хургдар из гІулакх.

Тахан ира латт социальни даькъе дегІаахара дешаш. ХІаьта Сунженски района лоаман боахамашка тесса дитад уж. Воча хьале я укхазара школаш, клубаш, библиотекаш, баняш, кхыйола соцкультбыта объекташ. Приспособленни помещенешка я царех дукхагІъяраш. Цу даькъе ер ма дий аьнна хІама даьд оаха ала йиш йолаш бац колхозий кулгалхой. Цудухьа леткъ нах, тайп-тайпарча инстанцешка каьхаташ язду. ИІаьха зама йоаккх йолаш йолча соцкультбытаобъекташ ремонта къайла латташ. Геттара деха да юрташкара аавкъаш, Эсса тІагІолла эшача моттиге тІий тилладац. Пайда боацаш дукха рузкъа доаде дезаш хул из ца дарах. Цхьан дешаца аьлча кхоачамбоацараш кІезиглац, уж хІара дийнахьа дукхагІа хул. Ла мегаргдолаш дий из?

ЦаІ да цецвоаккхаш: дукха ха я А. Оздоев колхоза кулгалхо вола. Цхьан хана хьалхалаттарашца хинна боахам кІоаргача мухаленагІа чубахаб тІеххьарча шерашка. Из сурт ца гуш хиннаб-те района партийни, советски кулгалхой? Е шийна ловр-товр де мукъавитав-те цар колхоза председатель? Тхона хетачогІа, хІанз цхьанне жоп ца делча даргдац цу хаттарашта, хІана аьлча, хьалха санна талмастта болх бе бокъо лац вайна мехка шерра чакхйоалача перестройко, кердадар дІадехача вахаро.

Хала да М. Бекова «Заветы Ильича» колхоза кхоаненах дувцар тІаэца а. Сина сов яьнна реорганизацеш йита йита, сихха меттаоттае, чІоагІъе еза колхоз. Из пайданегІа хургда Алхасте бахача наха, хІана аьлча экономически боккха низ болча боахамо сихагІа къоастадергда царна хьалхашка латта социальни дешаш, вахара хьашташ. ЦаІ да шеко йоацаш: хьалха санна даха йиш яц.